

1792

Keim 3488 C 1-127

545

8

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
METASTASI,
INPRIMIS LACTEA.

QVAM
CONSENSV
FACVLTATIS ILLVSTRIS MEDICAE
IN REGIA FRIDERICIANA,

PRAESIDE
VIRO ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO
IOANN. CHRIST. REIL
MEDICINAE AC CHIR. DOCT. ET PROFESS.
THERAPIAE P.O., SCHOLAE CLINICAE DIRECTORE
ET CIVITATIS HALENSIS PHYSICO,

PRO
SVMMIS IN ARTE MEDICA
HONORIBVS
RITE IMPETRANDIS,
DIE XII. MARTII MDCCXCII.
DEFENDET

AVCTOR
ISAAC IOSEPH,
HALENSIS.

HALAE,
TYPIS IO. CHRISTIAN. HENDELII.

DISSERTATIO HAVARIANA
DE
METASTASI
INPRIMIS TACTICA.

AVIA
CONSTITUTIO
FACULTATIS HAVARIENSIS MEDICAE
IN REGIA UNIVERSITATE
PRAESIDIUM
VIRI HONORABILIS EXCELSISSIMI
JOHANNIS CHRISTOPHORI
HABERERIS DE OBER-LEIBNITZ
MEDICAE ET CHIRURGICAE FACULTATIS
ET CIVITATIS HAVARIAE PRAESIDIUM
PRO
SYMPTOMIS IN ARTE MEDICA
HONORABILIS
VIRI HONORABILIS
DIE XII MARTII MDCCXCII
PRAESIDIUM
AVIA
ISAAC JOSEPH
HABERER

HAVERIAE

V I R O
MVLTTIS MERITIS CONSPICVO,
D O M I N O
LIEPMANNO MEYER,
NEGOTIORVM AVLICORVM
CVRATORI INTEGERRIMO
HANC OPELLAM
IN GRATI AC BENEFICIORVM
MEMORIS ANIMI TESSERAM
D. D. D.

A V C T O R.

V I R O

MULTIS MERITIS CONSPICVO

D O M I N O

L I B E R M A N N O M E Y E R

NEGOTIORVM AVVICORVM

CVRATORI INTERIM

MANCIPALIVM

IN GRATIA AC BENEFICIORVM

INIMICIS ANIMIS TOSERAM

A. D. M.

A Y E T O R

I.

Vox *metastasis* apud veteres aliud significavit, ac apud nos. Ex Aph. V, 7. collato cum Aph. II, 45. patet, HIPPOCRATEM nil aliud intellexisse sua *metastasi*, quam transitum unius morbi in alium, aut finem quemcunque morbi. Sic quoque (Aph. V, 15.) pleuritis transitum in phthisin vocat idem auctor *μεθιστασθαι*.

Hanc vero *metastasin* dividi apud veteres tali ratione, mihi est persuasum:

1) κατ' ἐπιγενεσιν, si uterque morbus perficit. Est *successio* recentiorum: *permutatio*
LORRYI: *diadoche* DANIELIS.

2) κατὰ μεταπτώσιν, si, altero morbo evanescente, alter succedit.

a) ἀναδρομή: ab externis ad interna, ab inferioribus ad superiora, ab ignobilioribus ad nobiliora.

b) διαδοχή.

A

aa)

aa) κατ' ἐκρου, κατ' ἐκκρουσιν. *Crisis.*

bb) κατ' ἀποθεσιν. *Abscessus materialis auctorum.*

II.

Διαδοχη itaque κατ' ἀποθεσιν vocabatur apud veteres id, quod recentiores appellant *metastasin*. Vocabatur haec quoque ἀποσηψις^{a)} vel ἀποσασις. Haec ultima vox antiquissimis temporibus synonyma fuit metastaseos κατ' ἐπιγεγεσιν. Frequenter enim occurrit apud HIPPOCRATEM, adiunctis verbis οἶων ἐς οἶα μεταβολη: ^{b)} sic, ut unum prae ceteris locum adducam (Epid. lib. I. sect. II. pag. 28. FŒS.) dicitur februm continuarum in quartanam transitus ἀποσασις. Deinde vero sensim evanuit hic ἀποσασεως significatus: de sola ἀποθεσει aut metastasi recentiorum usurpabatur: sicut innumera fere loca *Coac-*
rum

a) Α σκηπτω ἰρρυο, *incumbo*, quod de fulminibus irruentibus dicitur apud HERODOT. Polym. 246. §. Conf. Aph. VI, §6.

b) Hanc dictionem secutus *Stephan. RODERICVS CASTRENSIS*, classicum opus consignavit: *Quae ex quibus*. 12. Florent. 1627. quod totam doctrinam de mutationibus morborum adeo docte simul et solide pertractat, ut a solo LORRYO vincatur.

rum praenotionum, prognostici, aphorismorum monstrant.

III.

Nostris vero hominibus metastasis dicitur ea morbi permutatio, ubi a naturae viribus crisin molientibus materies morbifica ad locum alienum deponitur. ^{c)} Hinc patet, metastasin cogitari absque actione virium naturae non posse, debere quoque semper reduci metastasin ad criseos notionem. Est enim, ut cum D V R E T O ^{d)} loquar, consuetudo naturae aeterna, ut inchoatam excretionem in abscessus convertat.

IV.

Sequitur ex antecedente paragrapho, id omne metastasin excitare, quidquid crisin impedire potest. Tali modo vidit HIPPOCRATES ^{e)} dysenteriam suppressam excipere abscessus.

Imbecillitas organorum, quae crisin promovere deberent, prima est conditio, quae metastasin producit: neque tamen debilitas

A 2

haec

c) LORRY von den Veränderungen und Umwandlungen der Krankheiten. S. 309.

d) Comment. in Coac. p. 497.

e) Coac. praenot. 462. Sect. II. p. 180. FORS.

haec excedere debet, ni mors aut gangraena sequatur: oportet, superfit semper conatus salutaris naturae, eliminandi materiam morbificam. Omne id rursus, quod vires naturae ad eum usque gradum debilitat, ut crisis nulla sequi possit, migrandae materiae per loca aliena occasionem praebet. f) In morbis diuturnis simul et nervosis, malignis, lymphaticis metastases frequentiores sunt crisisibus. In his enim morbis vires naturae adeo jam labefactatae plerumque sunt, ut excretio benigna expectari fere non possit. De morbis diuturnis est antiqua observatio HIPPOCRATIS g) et CELSI h): de morbis malignis, nervosis et lymphaticis confirmant recentiores fere omnes, raro fieri excretiones plenarias salutaris. Longe enim vehementius excitantur vires naturae, dum materies morbifica in sanguine et organis vitalibus residet, quam dum vel ipsi nervi πρωτοπαθινως afficiuntur, aut ubi systema lymphaticum tantum patitur. Sic abscessus in vera febre lenta nervosa soli fere morbum iudicant. i) Praesagia abscessuum ad aures apud HIPPOCRATEM ad unum omnia fere redeunt ad symptomata nervosa, ad soporem

f) LORRY I. c. p. 315.

g) Aph. IV, 32.

h) Lib. II, 5. p. 41. ed. TARO.

i) BURSER. Instit. med. pract. Tom. I. p. 278.

rem, convulsiones, furditatem ^{k)} etc. Metastases nusquam frequentiores observantur, quam in febribus castrensis, malignis, teste PRINGLIO, ^{l)} ACRELLIO ^{m)}, BALDINGERO ⁿ⁾ aliisque.

V.

Non nunquam vires adfunt vegetae, neque tamen crisis producitur: hoc quidem fit *vel* ob perturbationem criticam, *vel* ob stricturem nimiam vasorum, quae evacuationi praesunt, *vel* ob materiei morbificae pertinaciam.

Si coctio a viribus naturae promota crisis salutarem haudquaquam comitem aut pedissequam habet, sed potius sine ratione sistitur, et morbi facies subito immutatur, is status est, quem veteres dixerunt *perturbationem criticam*. Plerumque quidem hoc casu perniciis aegro imminet ^{o)}, non vero tamen depositio critica ad membra varia sequitur. Vi-res enim naturae, obstaculo vel artis vel hu-mo-

k) Praedict. I. 166. 157. 162. 168.

l) On the diseas. of army P. III. Ch. VII. p. 283.

m) Comment. of the societ. of Edinb. T. I. P. II. V. n. 3.

n) SCHLEGEL disp. de metastasi. p. 3.

o) Prosp. ALPIN. de praesag. vit. et mort. Lib. VI. c. II. p. 409.

morum ipsorum impeditae, vegetam suam actionem perficere nequeunt: sufficiunt tamen, ut materies peccans a visceribus nobilioribus ad externas et ignobiliores partes propellatur.

Stricture vasorum meatum humorum fluentium impedit, hinc quoque crisi- bus perficiendis obstat. Hinc in variis inflammationibus, praesertim, dum temperamentum chole- ricum aut melancholicum accedit, metastases haud adeo rarae sunt: de pneumoniis testantur praeter HIPPOCRATEM ^{p)}, SWIETE- NIVS ^{q)}, HAENIVS ^{r)} WENDTIVS ^{s)}: rheumatismos, quae a methodicis veteribus maxime ad stricturem referebantur, certum est, metastases frequentes facere.

Materiei morbificae acrimonia vel nimia pertinacia impedit, quominus organa excretoria officio suo rite fungi possint: hinc fiunt stases et irregularis humorum circuitus: et deinde metastases. Exemplo sint febres intermittentes, pertinaciores quartanae, quae in oedemata pedum aut in obstructions variorum viscerum, in-

p) Coac. praenot. III. 395.

q) Commentar. in BOERHAAV. 888.

r) Rat. med. P. XIV. S. II. p. 57.

s) Diff. de pleuritide et peripneumonia. p. 31.

inprimis lienis et hepatis, transeunt. t) Huc quoque accedit ipsa febris flava Americana, quae abscessus formare amat. u)

VI.

Deinde variae causae occasionales numerandae hic veniunt, quae causas istas modo nominatas excitare valent, velut *spasmi* varii, qui stricturam faciunt, unde parotides ex convulsionibus vidit HOLLERIVS. v) Huc aeris et constitutionis subita vicissitudo, perfrigerium cum aestu insequenti, w): hunc praefertim exanthemata varii generis producere, antiqua est observatio. Diaeta quoque perversa, quae diaphoresin nimiam prolicet, et meli eodem modo contra rationem instituta.

VII.

In explicanda metastasium theoria primo notandum est, loci mutationem necessario requiri, ut idea metastaseos concipiatur. x) Ni-
si

- t) P. I. GMELIN de oedematibus ex febr. interm. oriundis. Tubing. 1762. KLEIN interpret. clinicus. p. 95.
- u) MOSELEY von den Krankheiten unter den Wendekreisen. p. 334.
- v) In Ccac. praefag. p. 28.
- w) SYDENHAM. opp. T. I. p. 153.
- x) MALVIEUX dict. de metastasi. p. 19.

si enim locus mutetur, non metastasis, sed *metaschematismus* aut permutatio morbi vocatur. Transitus pleuritis in phthisin purulentam pulmonalem non est, nisi diadoche, aut permutatio morbi; sed dum phthisis renalis sequitur pneumoniam, vera est metastasis. Cuiuscumque vero patet, tali ratione cum morbo symptomatico aut deuteropathico saepius congruere metastasin: nisi quod in hac semper materiei morbificae vel migratio, vel nova in alieno loco generatio, in illo vero non nisi actio morbi in aliam partem transferatur. Dum convulsiones, aut epilepsia sequuntur statum verminosum, non negandum, materiam morbificam, quae antea in primas tantum ageret vias, jam in systema irritabile et nervosum saevire: neque tamen est transpositio hic intelligenda, neque naturae viribus (§. 3.) excitatur.

VIII.

An in metastasi vera adsit *migratio* aut transpositio materiei morbificae, adhuc inter iudices lis est. Olim quidem assumebatur humoris iam penitus praeparati migratio mechanica in aliena loca; fierique metastasin credebant cum GALENO vel secundum gravitatem humorum, vel prout magis minusque sibi

y) Comment. in Epidem. lib. VI. sect. 3. p. 490.
ed. Basil. fol. 1538.

sibi vicina sint viscera aut membra, vel prout functiones sibi respondeant. --- Simulac vero doctrina de viribus naturae variis, de circuitu humorum per vasa sanguifera, de vasis lymphaticis, ipsaque doctrina de morborum causis et phaenomenis ampliora caperet incrementa, totam hanc opinionem de ortu metastasium desertam cum alia commutarunt medici, qua novam denuo generationem materiae morbificae in novo loco assumerent, et, ad solam sympathiam nervosam respicientes, nisi ex commercio nervorum, non posse ullo modo explicari ortum metastasium concederent.

IX.

Defensores quidem theoriae metastasium veteris non pauca habuerunt argumenta, quae pro ipsis militarent. Ab observatione vulgari proficiscebantur, qua constat, humores ex sanguine secretos, ad unum fere omnes, in sanguine ipso pene perfectos contineri. Aquam enim et mucum, ipsum omnino lac, adipem, bilem quoque, et semen in sanguine oberrare, viderunt non pauci boni observatores, quos citavit magnus HALLERVS.²⁾ Hinc, vitam magis et faciliorem viam incedentes, concluderunt, quemlibet humorem per quodcumque eorum separari posse. Vera omnino est
at-

2) Elem. physiol. T. II. lib. V. p. 14, 15.
Lib. VII. p. 368. etc.

atque vulgaris fatis observatio, aliam excretionem ab alia compensari, perspirabilem materiam ad alvum converti, salivam, urinam, lactis humorem per varia colatoria exire; quod quidem tum in statu physiologico, tum in pathologico contingit.

X.

His quidem concessis, metastasis explicatu perquam facilis est. Dum enim humor in organo aliquo secernendus non rite separatur, causa quavis accedente, ad aliud colatorium faciliori modo derivari potest. Nihil enim opus est, nisi ut accumuletur materies elementaris humoris secreti versus partem alienam, neque vera secretio assumi potest. Causa illa, quae deducit humores, a secretionem impeditos, versus partem alienam, varia assumitur. Olim quidem contenti erant medici vel vicinia organorum membrorumque, vel occulto quodam inter utramque partem nexu, cui ulterius explanando operam non dederunt. GALENVS quidem, sicut plura egregie atque omnino melius et coaevis suis et successoribus ad nostra usque tempora enunciavit, ad *communione naturae organorum* respicere solebat, dum metastasium theoriae insudaret. Si distincte atque explicite hanc communionem naturae organorum exprimere volumus, nil erit, nisi harmonia virium, sive, quod eodem fere

ferè rēdit, sympathia nervosa, nervorum commercio fundata: natura enim apud philosophum illum medicum nunquam alio sensu accipitur, quam complexus virium corporis fundamentalium.

Nuperi quidam crediderunt, maiori iure posse ad stimulum quendam consilia transferri, quo attraherentur humores versus partem alienam ab organo secretorio. Stimulum autem dixerunt quamvis causam, quae corporis vires excitet. a) Hoc stimulo admoto, ea elementa sanguinis, quae humores secretos constituunt, versus organum alienum attrahuntur, eoque modo in telam cellulosam aut in vasa excretoria fit effusio.

XI.

Vt luculentior atque manifestior evadat haec theoria, exemplo illustrare placet. Fac, lactis secretio in mammis impediatur quavis demum causa. Cum in sanguinis massa oberret sponte lactis humor, quid, quaeso, intellectu promptius, quam redundantis in massa humorum laticis depositio ad ea loca, quo stimulus applicatus trahit? --- Aut, dum pu-

a) Cf. CHRIST. GIRTANNERVM in Memoire sur l'irritabilité. Journal de Physique P. XXXVII. Juin. 1790. et GRENS Journal der Physik, B. III. Heft 2. S. 317.

ruditur, nonne eodem modo puris materies, in massa humorum obvia, aliorum deducta, iisdem phaenomenis metastaseos purulentae producendis par esse videtur?

XII.

Hanc vero theoriam metastasium alii deseruerunt, cum doctrinae de omnimoda secretione sit superstructa, quam quidem toto, quam late patet apud HALLERVM, sensu, assumere vetant multa eaque non minoris momenti argumenta. Nisi enim eodem modo, quem indicavit BLUMENBACHIVS, b) explicetur praesentia humorum, deinceps secernendorum, in sanguinis massa, concipi ne ullo quidem modo potest, cur natura sapiens organa propria destinaverit secretioni peculiarium humorum. Sine ratione quidquam fieri, contradicit sapientiae summae, qua corpus humanum exstructum esse videtur. Forsan circulus ille perpetuus BLUMENBACHII, quo assumto, ope vasorum lymphaticorum ex ipsis organis secretoriis elementa quasi humorum secernendorum continuo resorpta, sanguinis massae advehuntur, quae postea ex affinitatis aut assimilationis lege quadam eo facilius iterum attrahuntur, et sanguinis particulas sibi maxime homogeneas secum rapiunt; --- forsan circulus hic melius explicat praesentiam ele-

b) Instit. physiol. §. 476. p. 372.

elementorum humorum fecernendorum in ipsa sanguinis massa, quam ulla alia theoria. Huc accedit, eas observationes, quibus patere dicitur humorum secretorum ante secretionem praesentia, alio omnino modo posse explicari. Namque quid impedit, quo minus, vel adfuisse tantum analogum humorem, vel extricata esse elementa, aut prima rudimenta humorum secretorum ex sanguine, credamus? Cum de lacte deinde sermonem habiturus sim, exemplum bilis hic tantum adducere placet. Si resinosa materies, lympa coagulabilis, cum alcali minerali et gelatinosa parte in sanguinis fluente, quadam proportione mixta, redundant, biliosa adest crasis humorum: neque tamen paratum iam fel unquam ex massa humorum in statu sano elici posse, nobis est persuasum. Redundare itaque videntur elementa aut partes constitutivae humorum secretorum in sanguine, non ipsi humores.

XIII.

Cum praeter theoriam metastasum §. 10. propositam, alia omnino opus esset; ad resorptionem secreti iam humoris ex organis secretoriis ope venarum, respexerunt alii viri, longam reddentes eamque fere incredibilem viam per totum sanguinis circulum, quam late patet. Resorbatus itaque latex secretus, ad truncum venae cavae reductus, per eam et pul-

pulmones transmissus, naturam suam conservans, denique per ramos aortae in illam partem deponendus videbatur, ubi metastasis fieret. Vulgaris haec fuit, atque ab omnibus fere medicis recepta theoria, quam qui defenderunt, duas tantum, easque non levioris momenti obiectiones praeterviderunt. *Prima* quidem est ea, quae redit ad velocitatem, qua metastases eius modi fiunt. Minuta saepius pauca praeterlabuntur, dum ex uno loco in alium deponitur materies morbifica: scimus autem ex calculis KEILLII et KRÜGERI, circulum sanguinis perfici intra sex minuta prima, secretiones vero requirere multo longius temporis intervallum. Fieri itaque nequit, ut secretio humoris, impedita in organo aliquo, possit restitui tam cito alia secretionem, si ope circuli sanguinis absolvi deberet metastasis. *Alter*a obiectio petitur a longa denique via, quam perficiunt humores cum massa sanguinis mixti, et a summa difficultate, quam involvit conservatio naturae et indolis humorum. Fac enim, lactis secretionem impeditam esse: oritur mox tumor crurum lacteus, quem, si verum lac continere credas, oportet ortum duxisse ex lactis redundantia in massa humorum, quod, eandem indolem conservans, per pulmones, et per totum sanguinis circulum oberat, de integro denique fecernitur in tela cellulari. Videntur quidem haec sensui communi contradicere atque sanioribus et physiologiae et pathologiae principiis.

XIV.

Quod cum animadverterent varii viri, novam sibi, eamque profecto faciliorem methodum effinxerunt, quae explicandis metastasibus inferviret. In scenam duxerunt systema lymphaticum, cuius sane functiones tam late patere videntur, ut plura phaenomena et corporis sani et aegroti non mediocri lumine illustrentur. Primo quidem resorbitionem ex organis secretoriis fieri non posse venis solis, patet, cognitis experimentis, quae ad illustrandum resorbitionis officium instituebantur. Itaque illud negotium vasis lymphaticis summo iure tribuendum esse videtur. Deinde alia eaque faciliior via complanatur vasis lymphaticis, ut circulus sanguinis evitetur. Forsan quoque brevius temporis intervallum assumi potest, si per vasa lymphatica sola fiat migratio materiei redundantis, quibus sine dubio haud adeo mutatur, quam dum in sanguinis circulum transit. Primus huic theoriae indagandae operam navavit E. DARWIN ^{c)} et mox eo assensu potitus est, quem a theoria tam aperta atque manifesta expectare poterat. Namque brevius temporis intervallum, ipsaque in variis organis, quo deponitur materies pec-

- c) Experiments, establishing a criterion between mucaginous and purulent matter. 8. 1780. In der Sammlung für prakt. Aerzte. VI, B. II St. S. 254. 322.

peccans, conservata indoles eiusdem, melius possunt comprehendi, si a circulo sanguinis discesseris, atque soli systemati lymphatico ea tribueris, quae alii de systemate sanguifero praedicant. Vnum tamen adest obstaculum, quod, toto ambitu adipisci systematis lymphatici imperium in metastases, vetat; quod quidem versatur in absentia arteriarum lymphaticarum, live vasorum advehentium systematis lymphatici. Haec quidem statu sano omnino adesse, cum valvulis praeditum sit totum systema lymphaticum, non possunt: ^{d)} hinc itaque DARWINVS, in statu morbofo contingere motum retrogradum, ob summe relaxatas valvulas contendit. Cum tamen, praeter experimenta post mortem instituta, et praeter ratiocinia ex analogia, nihil adhibeat, quod probabilitatis aliqua specie ipsius opinionem confirmare possit, CRVIKSHANKIVM, et MASCAGNIVM sequi liceat, qui motum arteriosum aut retrogradum posse in vasis lymphaticis occurrere, negant atque pernegant.

PLATNERVS ^{e)} quoque eidem theoriae DARWINI favet, nisi quod eamdem amplius
ex-

d) Quae huic sententiae contraria habet HEWSONVS enquir. into the lymphat. syst. p. 94., iam satis refutavit CRVIKSHANKIVS History and description of the absorbent syst. Ch. 13. P. 112.

e) Zusätze zu FABRES. Abhandl. aus der theor. A. W. S. 596. seq.

extendat et praesertim precario assumat arteriosum systema lymphaticum, quo fieri depositiones omnino facile concedere possumus, si modo observationibus manifestis esset evictum, arterias lymphaticas re vera in corpore humano existere. Cum praeterea PLATNERVS motum retrogradum, praeter systema lymphaticum, velit quoque adhibere ad circulum sanguinis Harveyanum, non possumus non huic theoriae valedicere, quippe quae non experientia, sed opinionum commentis superstructa esse videatur. In minimis vasis omnino fluxus quidam et refluxus humorum observatus est: f) neque tamen per totum systema ulla retrogressio est conspicua: neque analogica illa ratio cinia ex valvula BAVHINI, saccis lacrimalibus etc. iure applicari posse videntur ad oeconomiam totius systematis lymphatici.

XV.

Iam vero libere dicam, quid sentio, cum ingenue fassus fuerim, me praemissis quidem theoriis adhaerere non posse. In re tam ardua atque difficili aphorismos paucos statuere placet:

1) Quanta est differentia inter morbum et inter sanitatem, tantum quoque discrimen intercedit secretionem naturalem et praeter-

na-

f) WHITT physiolog. essays. p. 123.

B

naturalem. Hic analogica ratiocinia parum aut nihil valent ad explicandam puris et metastasium productionem.

- 2) Organa naturalia fecernunt ex elementis in massa humorum iam praesentibus humores: praeternaturalia vero *producunt* humores. Purulenta materies certo in fanguine non obvia est, sed revera producitur in propriis organis. Resorbuntur per vasa lymphatica pus ex abscessibus massae humorum immiscetur, et denuo evanescit: alieno vero loco producitur nova puris materies.
- 3) Quaecunque species humorum non potest nisi in peculiari suo organo fecerni, neque facilis illa substitutio unius organi pro altero neque secretio humoris unius in omnibus fere organis concipi potest. (§. 12.)
- 4) Humores secreti obtinent characterem organorum fecernentium: hinc in statu sano absque organis secretio nulla cogitari potest. Hinc quoque productio humoris vitiati absque vitiato ac laeso organo concipi nequit.
- 5) Causa, quae metastases ab una parte ad aliam transfert, est sympathia nervosa, sive commercium inter nervos. Sicut enim antiquus ille auctor monuit, *confluxum unum, conspirationem unam, consentientia omnia*

omnia esse; §) ita quoque fateamur, consensum nervosum per totum et universum corpus animale extendi, cum ubique sit ramificationibus nervorum pertextum. Neque alio modo fieri posse consensum, nisi nervorum connubio, credimus WHYTIO, h) SENACO, i) Abr. BOERHAAVIO^{k)} et TISSOTO^{l)}: maxime quoque in iis locis obtingere metastases, quae nervorum ope secum arctius nectuntur.

N. GALENVS est auctor quadruplicis illius sympathiae, quam nostris temporibus HALLERVS, et immerito quidem, defendit. Cf. Comment. in HIPPOCR. Epidem. lib. VI. sect. 4. p. 494.

6) Impedita itaque secretio aut productio humoris substituitur altera in alio organo, nervorum commercio cum priori nupto. Neque tamen vera migratio concipi potest, cum via desit, qua id fieri possit. Nil itaque superest, nisi nova productio materiae

B 2

mor-

g) *De locis in homine*: inter HIPPOCRATIS libros. FOES. p. 89. Sect. IV.

h) *Physiolog. essays*. p. 326.

i) *Anatomie* D' HEISTER. p. 715.

k) *Imper. fac.* N. 115.

l) *Traité des nerfs et de leurs malad.* T. II. Ch. X. 9. 2.

morbificae, cui favet nervorum ataxia aut atonia in alterutro aut utroque organo. Hanc esse opinionem meam de metastasium ortu, ingenue fateor.

N. Si veterum monumentis pondus addere nostris opinionibus placet, ex Epidem. lib. II. sect. I. p. 78. FOES. locum celebrem in nostram partem trahere possemus: *non fieri*, inquit auctor, *abscessus ob nexum aut oppositum situm, sed ob communionem occultam.*

- 7) Praefertim vero ad metastases in singulis organis producendas confert debilitas partis, in quam delabuntur humores, aut atonia nervosa organorum, quae minus resistunt irruenti fluente. Hinc in juvenili corpore frequentiores metastases versus caput, in adultiori versus pulmones, in provectori versus abdomen contingunt. Cutis est fere imbecillima pars corporis, cum sapiens natura statuisset, ut materies peccantes ex universo fere corpore reciperentur superficie eiusdem. Verba GALENI ^{m)} transferre placet de eodem argumento: „Cutis, cum „nullius functionis, sed usus duntaxat gratia sit exstructa, non abs re iis organis, „quae functiones perficiunt, facta est imbecillior. Est enim veluti operculum quoddam, ac nativum animalis tegmen: quip- „pe

m) De morbor. causis, c. 6. p. 519.

„pe quae non coctionem, non cibi dige-
 „stionem per corpus, non sanguinis genera-
 „tionem, non pulsum, non respirationem,
 „non motum voluntarium animali praebet:
 „et, ut summatim dicam, nullo penitus
 „munere fungitur. Praeterea, cum sit omni-
 „um partium extremum, haudquaquam
 „absurdum videri debet, quod universi cor-
 „poris suscipiat recrementa.“ Hinc meta-
 „stases ad cutim frequentius ceteris obtin-
 „gunt: quod inde etiam lucis non parum ob-
 „tinet, quod tela cellulosa fere sola sit cutis
 „exstructa. Certum enim est, in telam cel-
 „lularem fieri frequentissimas depositiones. n)

XVI.

Bonum aut malum augurium metastasum,
 differt pro ratione morbi, aegri constitutione,
 aere aegrum ambeunte, ceterisque rebus sex
 non naturalibus, variisque aliis circumstantiis.

Locus est primo considerandus. Meta-
 stasis enim ex parte nobiliori in ignobiliorem
 melior est illa, quae ex ignobiliiori membro in
 organum vitale contingit. Oedema pedum
 solvit saepius hydrothoracem: at, cum ex oede-
 mate hydrothorax sequitur, male habet aeger.
 Quo vicinior metastasis partibus vitalibus
 fit, eo magis ambigua esse videtur. Anceps
 omni

n) LORRY, von den Veränderungen und Um-
 wandlungen der Krankheiten. S. 318.

omnino est metastasis versus parotides, cum caput et sensorium commune facilius in consensum trahantur. --- Metastases ab externis ad interna semper periculosae; bonae contra, si ab internis ad externa vertuntur. Angina periculosa, si tumor deficit in externis partibus; semper spem vero servare licet, dum modo tumor externus in collo sentitur.

XVII.

Deinde vero respiciendum ad ipsam indolem metastasum. Facilius enim iudicant abscessus, quam tumores aquei: facilius ii abscessus, qui mox in suppurationem transeunt, quam qui vel diu cruditatem retinent, vel boni puris loco ichorem stillant perniciosum. ^{o)} Nisi enim mox maturentur abscessus, diuturnum morbum fore, expectandum. ^{p)} --- Mali praesertim abscessus, dum citra iudicationem quiescunt et dissipantur: ^{q)} mali, dum in ceteris colatoriis nulla coctionis vestigia apparent: ^{r)} e. g. in pneumoniis parotidum tumores boni, dum sputum simul signa coctionis bonae ostendit.

XVIII.

Aegri aetas et constitutio multum facit ad dignoscendas metastases. Frequentiores me-

^{o)} Aph. IV. 51. Coac. 206.

^{p)} Aph. IV. 32.

^{q)} Praedict. I. 170.

^{r)} Coac. 205. 207. Praedict. I. 114.

metastases versus superficiem corporis in junioribus subiectis, vegetior coctio, hinc quoque salubriores esse solent. In senibus vero saepius depositions fiunt ad interna viscera, minus coctionem patiuntur, et diuturniores esse solent. s) Aegri vires et constitutio saepius non sufficiunt ad tollendas metastases. Sic nota est observatio HIPPOCRATIS r), Cratistonacti, qui ad Heraclium decumbebat, et Scymni fullonis filiae parotides suppuratas mortem attulisse et quidem sine dubio, ob nimiam evacuationem, quae vires exhauriret. u)

XIX.

Constitutio epidemica in metastases mire agit, dum morbos vel atactos vel regulares, vel criticos, vel acricos reddit. Consentiant ACRELLIVS v) et BANGIVS w), saepe parotides bene suppuratas perniciem tamen attulisse, nisi naturae traditum fuerit negotium coquendi et evacuandi morbosam materiem, quorsum libeat. Diarrhoeam purulentam excitavit, qua egregie solvebatur morbus; cum ex parotidibus fuerit repressa materies.

SECT.

- s) Praedict. II. §1. Coac. 143.
 r) Epidem. lib. I. sect II. p. 32. Foef.
 u) LEPICQ DE LA CLOTURE Observat. sur les malad. epidem. p. 62.
 v) Comment. of the Soc. of Edinb. T. I. S. 4. n. III.
 w) Diar. nosocom. Hafn. T. I. p. 48.

SECT. II.
DE METASTASI LACTEA.

XX.

Vt, quae de metastasibus generatim edixi, praesertim ad lactis metastasin applicari possint, phaenomena et experimenta, quae observata et instituta nostro praecipue aevo sunt, breviter praemittam. --- Metastasis, quae dicitur lactea, sequi solet imprimis febrem lacteam, cuius symptomata et totam historiam quaeras apud auctores, qui peculiari instituto de eadem tractarunt.

XXI.

Adesse metastasin lacteam aut imminere suspicantur, dum post partum, aut in graviditatis ultimis mensibus, aut nullum aut parcum duntaxat lac in mammis adest, dum febris cum vagis horroribus accedit, dolor et tumor partis alicuius sentitur, dum functio eius partis insigniter laeditur, atque pro ratione partis ipsius vel saeviora vel leuiora mala inde oriuntur.

Sic, dum ad cutim metastasis delabitur, sequuntur tumores frigidi, ferosi, difficulter resolvendi, dum per aliquod tempus iam subsisterunt. Tum demum suppuratio non benigna, sed ichorosa sequitur aut aquosa: fistulae mali moris, ipseque saepius scirrhus diuturnam malorum omnis generis catervam secum ducens.

cens. In mammis quidem hi tumores multo frequentius, quam in ceteris partibus accidunt, deinde in cruribus et femoribus, tum quoque in regione hypogastrica. Hic praesertim sedem habent vel intra cutim externam et telam adiposam, vel intra musculos abdominales et peritonaeum, vel in tela cellulari peritonaei, in ligamentis uteri latis, vel in ovariis. Raro fiunt in intestinis. Qui tumores si formari incipiunt, neque tactu, neque alio quodam signo dignosci possunt, nisi dolore pungente, tensivo abdominis, qui deinde ad partem quandam desigitur, et saepius speciem dolorum, lochiorum effluxum praesagientium, prae se ferre solet. Satellitio febris vel hecticae vel intermittens incedit haec metastasis, saepius a practicis praetervisa, saepius itaque in lentam supurationem transiens. x)

Rheumatici quoque dolores ad articulos, ut frangi rumpique ossa videantur, credantque podagra laborare, quod saepe tumor albus ad articulos se attollat. Iuvant pustulae lacteae. y) Saepius iuxta tractum vasorum cruralium dolor ischiaticus oritur, cum funiculi vasorum eorundem tumescencia, progrediendi difficultate, oedemate pedum: hoc vel paucis tantum diebus vel post plures septimanas partum sequitur.

x) PYZOS von Milch-Versetzungen. In Samml. für pract. Aerzte. B. I. St. I.

y) LORRY de morb. cutan. 384.

tur. 2) Ab eadem causa quoque *exarthrema* a) sive subluxationem extremitatum inferiorum et *paronychiam* b) observarunt auctores fide digni.

Huc affectus crustosi lactei puerperarum, de quibus LORRYVS c) consulendus. Post febrim continuam tota cutis intumescit, et rigida fit, cellulis materie serosa repletis, phlyctae-nae parvae efflorescunt, neque tamen morbum levant. Decrescente erysipelate, cutis rhagadibus et fissuris obtegitur et crustis levibus, noctu praesertim prurientibus, cutim valde deturpantibus. Succedit saepius hydarthrus, interdum macies cum tussicula, ipsaque phthifi.

Eruptiones herpeticæ variae ex metastasi lactea vulgo derivantur. d) Phymata oriuntur post febrim lacteam, quarto aut quinto die, albida, pellucida, quae *vel* pruritu summe molesto conspicua sunt, a calore nimio plerumque ortum trahunt, et denique desquamantur: *vel* malignitatis indolem assumunt, icho-
ro-

z) SAVVAGES Nosol. method. T. II. p. 142.

a) Comm. Haarlem. VIII. 336.

b) CALLISEN syst. Chirurg. hodiern. T. I. p. 294.
ed. 1788.

c) De morb. cutan. p. 280.

d) RVZOS l. c.

rosis abscessibus stipantur. Quodsi lochia fluunt, si abdomen molliem servat et cutis madida manet, naturae fidendum, quae plerumque sanitatem infert. e) Dum labia, genas, oculos, mentum, genas pustulae obsident, suspicio syphiliticae indolis nonnunquam oritur; nocet tamen mercurius. f) --- Nonnunquam phlyctaenae eadem aut abscessus ex iis oriundi in carcinoma abeunt non periculosum, quod tenui victu, frequenti catharsi et cataplasmatibus emollientibus sanatum fuisse dicitur. g)

XXII.

Si ad caput metastasis lactea oritur, sequuntur inde varia, eaque pessimae indolis mala. Huc apoplexia, quam praecedunt tinnitus aurium, convulsiones, subsultus tendinum, et lochiorum suppressio. h) Delirium, fatuitas, melancholia, perquam frequentes sunt sequelae metastaseos lacteae versus caput, plerumque insanabiles, nisi iusta instituat methodus. Paraphrosyne levis, obscura, apoplexiae nonnunquam praecedit; hanc sequitur deinde, si sanata est, melancholia aut fatuitas. De his prae-

e) PVZOS l. c.

f) LORRY l. c.

g) MOHRENHEIM Beobachtung. 1 T. S. 108.

h) LEVRET trait. des accouchem. p. 163. FR.
VAN ROOYE de apoplexia lactea. L. B. 1771.

praefertim legendus PVZOSIVS. ⁱ⁾ -- Amaurosis et glaucoma a collectione humoris albi in camera oculi antica vel media non raro occurrunt. ^{k)} Sic quoque paralyfes ^{l)}: convulsionones et spasmi ^{m)}: imo tanta et sensorii communis et systematis irritabilis alienatio, ut hysteriam mentiatur. ⁿ⁾

XXIII.

Si pectus afficitur, pleuritis nonnunquam oritur, citra sanguinis sputum: aut peripneumonia sputis pituitosis cruentis ^{o)}: asthma deinde pertinax et phthisis pulmonalis.

XXIV.

Dum ad abdomen transit, diarrhoea oritur serosa, lactea, quae interdum adeo abundat, ut libr. 30. ad. 40. uno die deiciantur. ^{p)}
N.

i) I. c. p. 74—86.

k) ST. YVES des malad. des yeux p. 234. STÖRK ann. med. II. 172. SAVVAGES nosol. method. T. I. p. 729.

l) PVZOS I. c.

m) DAVID. Samml. für pract. Aerzt. B. I. St. I. p. 126.

n) WEPFER observ. p. 72. PVZOS I. c.

o) DELEVRYE, in Samml. für prakt. Aerzte. B. I. St. I. S. 179.

p) STORCH von Weiberkrankheit, VI. 608.

N. Coeliacæ similis hæc diarrhoea intermissione notabili conspicua est. Matutino enim tempore faeces naturales, de diè vero mucosa, purulenta, albida materies evacuat. — Ex partium solidarum laxitate et mucositate humorum, præsertim intestinalium, plerumque derivatur, nonnunquam vero oritur ex vera suppuratione tunicae intestinorum: sicut SMELLIVS vidit, verum pus excerni. Ipsa vero lactei laticis migratio hic haud magis assumi potest, quam in coeliacæ ceteris speciebus, ubi solus color lactis similitudinem habet, alioquin vero ex mucositate et inertia humorum intestinalium facilis patet explicatio.

Asciten a lactis metastasi viderunt præter PVZOSIVM, ^{q)} BLOCHIVS ^{r)} et GALLI. ^{s)}

Praeterea ischuriam aut enuresin, uteri miros cruciatus insequentes puerperium, ubi metastasis lactea divinabatur; deinde quoque uteri inflammationem cum meteorismo, fluxu lochiorum ichororum, ferorum non sublevante, delirio aliisque pessimis symptomatibus, viderunt non pauci.

XXV.

q) l. c.

r) Medic. Beobacht. p. 185.

s) Journal de Médec. XXXIV. p. 285.

C

Sunt quidem haec phaenomena, quae comitari solent morbum, quem Galli praesertim a depositione lactis non rite secreti in massam humorum atque in varia viscera, variasque partes corporis humani derivarunt. Argumenta, quae pro ipsis militare dixerunt auctores, hanc metastasin, tanquam causam malorum, modo nominatorum, considerari debere, praecipua haec sunt:

1) Lacteam laticem in corpore et gravidarum et puerperarum abundare, in gravidis quidem ad uterum trahi, ubi ad nutriendum infantem abhibeatur: in puerperio vero variis colatoris excerni debere, nisi mala inde pessima oriantur. Ex sudoris odore acido, ex urinae lactea indole et turbulenta, ex albida crusta phlogistica sanguini e vena misso innatante, ex ptyalismis, ex diarrhoeis lac simulantibus concluderunt, verum lac abundare in humoribus. ¹⁾

2) Mitem quidem esse lacteam humorem, omnique acrimonia expertem, latere tamen in eodem acorem, qui denique iusto acrior evadere possit, dum statim lac experietur,
aut

1) LE ROY *prém. mént. sur les feivr. aigues*
p. 202. sq. LEVRET *l' art des accouchem.*
p. 147.

aut dum febris vehemens in ipsum agat. u)

- 3) Sectiones cadaverum luculenter monstrare dicuntur, verum lac in cellulosa stagnans, aut caseosam illius partem, non resolvendam. Hanc toties inventam esse, quoties metastaseos lacteae in aegrotis suspicio esset.

XXVI.

Nos vero, aliter sentientes, ea, quae supra monuimus, hic applicare studeamus. Migrationem veram raro aut fere nunquam contingere in materia, quae per metastasin deponitur, sed per sympathiam nervosam partis unius cum altera secretionem tantum alteram pro altera substitui contendimus. Producitur enim in altera parte nova materies, priori analogae, saepe fere eadem; neque tamen transpositio stricte sic dicta assumi potest. Ita concipere nequimus, qui fieri possit, ut resorb- tum ex mammis lac per totam humorum massam transigatur, et demum iterum deponatur in telam cellulosam. Nonne fatius foret, argumentis, a lactei humoris cum lymphatico et seroso analogia desumptis, concludere, lymphaticum humorem proprie esse, qui hic quidem stagnet, quique, cum lacti analogus sit, pro

C 2

lacte

- u) Ira aliaque animi pathemata lac mire alterare valent. NARDI lact. analys. p. 120.

lacte fuerit habitus a viris, non nisi sola inspectione contentis, quique chemica experimenta instituire neglexerunt.

XXVII.

Huc accedunt argumenta sequentia :

1) Summa est similitudo inter lympham serosam et lac, quale in mammis est praeter puerperii tempora, succumque uteri. v) --- Vidit GABER^{w)} serum sanguinis digestum exhibere altera nonnunquam die sedimentum albidum lac simulans. Viderunt cum HEWSONIO et alii, corium sanguinis pleuriticum, et lympham coagulabilem veram lacti valde analogam esse.

2) LEAKIUS, HVLMIVS, HVNTERVS, KIRKLANDVS luce meridiana clarius viderunt, materiem lacti quidem simillimam, nil tamen esse nisi pus^{x)} aut lympham serosam stagnantem. Hinc quoque, et iure quidem WHITIVS y) oedemata pedum in et post pu-

v) HALLER Element. physiol. T. VII. P. II. Lib. XXVIII. sect. I. p. 24.

w) Act. Taurinens. Vol. II. spec. II. p. 157.

x) SCHAEFFERS Versuche aus der theoret. A. W. p. 407.

y) Untersuchung der Geschwulst bey Kindbettinnen an den untern Gliedmassen. 1785.

puerperium ex eodem fonte derivavit. Manifesto eiusmodi oedema pro metastasi habuit PYZOSIVS z)

- 3) Lactis ubertas uon adeo insignis est in iis subiectis, quae metastases experiuntur, ut hae quidem inde ortum habere possint. Secretio enim chyli et lactis cum robore systematis nervosi et sanguiferi semper congruit: a) haec autem valde debilitata esse in puerperis, quis est, qui neget? --- Huc accedit, etiam lactantes metastasibus lactis esse obnoxias, b) quod fieri quidem non posset, si abundantia lactis metastases excitaret.

XXVIII.

- 4) In feminis quoque extra puerperium, in vetulis, virginibus et ipsis viris depositions eae visae sunt, quae summam similitudinem cum lacte haberent. In diarrhoea coeliaca verum lac non excerni, monstravit R. A. VOGEL c) cum tamen albida et chylosa materies saepius evacuetur. Vrinam phthificorum saepe lacteam, praeter REGAM d),
bo-

z) l. c. p. 22.

a) Element. physiol. Lib. XXIV. p. 63.

b) Comment. Lips. Vol. XXII.

c) Diff. de fluxu coeliaco. Götting 1768.

d) Medend. method. p. 238.

observarunt et alii. SWIETENIVS e) refert exemplum tumoris in abdomine *juvenis* inventi, qui continebat septem cum dimidia libras materiae albae, partim lacti, partim caseo similis. In muliere, quae nec puerpera erat, nec partui proxima, sed ex peripneumonia decesserat, sinistrum thoracis cavum replebatur sero, quod a pure admisto albicare libentius dixisses, si ulla puris hic fuissent indicia. Eodem albido humore turgebat quoque pericardium, neque tamen cor aut pericardium, hoc humore deterso, erosum aut suppuratum apparuit. f) In puella octenni, ascite et anasarca laborante, bis paracentesi instituta, eduxit PERCIVALIVS g) insignem copiam humoris lacti cum aqua mixto similis.

- §) Tumores sic dicti lactei facile resolvuntur, testibus LEAKIO, PVZOSIO, SCHÄFFERO: si verum autem lac stagnaret, resolutio incassum tentaretur, cum caseosa pars lactis nec calore, nec humore solvatur. h)

XXIX.

- e) Comment. in Boerhaav. aphor. 75. T. I. p. 109.
 f) MORGAGNI Epist. anat. med. XLV. p. 16.
 g) Essays medical and experimental. p. 332.
 h) SCHAEFFERS Versuche aus der theoret. A. W. p. 409.

XXIX.

Omnia itaque phaenomena, quae ex lactis metastasi vulgo derivantur, eodem iure ad lymphae corruptae aut puris stasin possunt referri: imo maiori iure, cum plura argumenta eaque graviora militent pro hac quam pro illa opinione. --- Theoria febris puerperalis a metastasi eadem petita, ut hic a me ventiletur, superfluum erit, cum amplius in eodem laboraverint **BVRSERIVS** ⁱ⁾ et **REILIVS**. ^{k)}

i) Instit. med. pract. Vol. I. p. 519. seq.

k) Memorab. clinic. Fasc. II. p. 158—175.

W18

PICA

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
METASTASI,
INPRIMIS LACTEA.

FAC
VI
IO
M
THEI
SV
DI

